

**BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINING SHAXSIYATINI O‘RGANISH
BORASIDAGI DIAGNOSTIK USULLAR**

Ismailova Maftuna Kenjaboy qizi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Boshlang‘ich ta‘lim fakulteti talabasi

Ilmiy rahbar: Aydarov Erkin Bakitovich

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Annotasiya: *Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining shaxsiyatini o‘rganishda qaratilishi kerak bo‘lgan muhim masalalar hamda amaliy hayotda sinalgan natijalar haqida so‘z yuritiladi.*

Kalit so‘zlar: *Ta‘lim, tashkilot, metodologiya, o‘qitish, ichki tarbiya, qiymat, jamoatchilik.*

Аннотация: *В данной статье говорится о важных вопросах, на которых следует сосредоточить внимание при изучении личности учащихся начальной школы, и о результатах, проверенных на практике.*

Ключевые слова: *Образование, организация, методика, преподавания, внутреннего воспитания, ценность, общественность.*

Annotation: *This article outlines important issues to focus on when studying the personality of elementary school students and the results tested in practice.*

Keywords: *Education, organization, methodology, teaching, internal education, value, public.*

Mamlakatimiz taraqqiyoti har tomonlama barkamol insonlar shaxsini shakllantirish masalasi bilan bog‘liq. Buning uchun esa avvalo ularning ongida yangicha dunyoqarashni, mustaqil tafakkurni hamda ahloqiy fazilatlarni yuksak darajada shakllantirish vazifasini zimmasiga olgan pedagoglar tayyorgarligiga alohida e‘tibor qaratish lozim. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning “Yana bir muammoni hal etish o‘ta muhim hisoblanadi: bu pedagoglar va professoro‘qituvchilar tarkibining professional darajasi, ularning maxsus bilimlaridir. Bu borada ta‘lim olish, ma‘naviy ma‘rifiy kamolot masalalari va haqiqiy qadriyatlarini shakllantirish jarayonlariga faol ko‘mak beradigan muhitni yaratish zarur”²⁷– deb aytgan fikrlari muammoning dolzarbligini asoslaydi.

Dunyo ta‘lim tizimida bolalarning bilim olish jarayoniga shaxsiy qadriyatli yondashuvni amalga oshirish boshlang‘ich ta‘lim sohasidagi yangilanishlarning alohida ko‘rinishi hisoblanadi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining yosh xususiyatlariga tayanib,

27 Mirziyoev Sh.M. “Tanqidiy tahlil, qat‘iy tartib intizom va shaxsiy javobgarlik har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak”. Toshkent 2017, 45-bet.

ta'lim jarayonida o'quvchilarga qadriyatli yondashib, ularni qo'llabquvvatlab va rag'batlantirish orqali rivojlantirish borasida tadqiqotlar amalga oshirilmogda. Yevropa va yaqin xorij pedagogik soha izlanishlari natijasida yosh avlodning qadriyat yo'nalishi bo'yicha moddiy-pragmatik yondashuvga o'tish jarayonida shaxs ma'naviyatida salbiy jihatlar ko'payib borish havfi kuchli ekanligi aniqlanmogda. Shaxsiy-qadriyatli yondoshuvga asoslangan ta'limda o'quvchilarning qiziqishi, ehtiyojlari va shaxsiy qadriyatlari borasidagi izlanishlar muhim ahamiyatga ega.²⁸

Avvalambor biz shaxsiyat tushunchasining ma'nosini tushunib olaylik. Shaxsiyat bu turli fan vakillari tomonidan ishlab chiqilgan integral tushuncha hisoblanadi. Pedagogikada shaxsiyat shaxsning ijtimoiy mohiyatini ifodalaydi va uning hayoti davomida egallagan ijtimoiy xususiyati va fazilatlar yig'indisini bildiradi, uni ijtimoiy munosabatlar va harakatlarning ob'ekti sifatida tavsiflaydi. Biz bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari aynan o'quvchining shaxsiy xususiyatlari va fazilatlarini tushunishimiz, o'rganishimiz, shu bilan birga ularning ichki kechinmalarini hisobga olishimiz kerak. Chunki shaxsning shakllanishi boshlang'ich sinf yoshida sezilarli darajada sodir bo'ladi. Olim va amaliyotchilar shaxsiyatning tuzilishiga asoslanib, uning motivatsiyasi, ijtimoiy me'yor va munosabatlari, axloqiy xususiyatlari, irodasi, tempramenti, qobiliyati, xarakteri va boshqa sifatlarini o'rganib chiqdilar. Biz 2-kurs talabalari ham O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev tomonidan qabul qilingan yangi qaror ya'ni 4+2 dasturi asosida haftada 2 kun amaliyotga jalb qilindi. Ushbu amaliyotdan unumli foydalanib A.I. Kochetov tavsiyalariga asoslanib o'quvchilarning umumiy, tipik va o'ziga xos shaxsiyatini o'rganib chiqildi.

Ushbu o'rganish natijasida: "Shaxsiyatni o'rganish dasturi" ishlab chiqildi va bu dastur quyidagi bosqichlardan tashkil topadi:

- 1) shaxsning yo'nalishi, uning integral fazilatlarini;
- 2) tarbiyasi ya'ni ta'limga moyilligi;
- 3) o'rganish qobiliyati;
- 4) xulq-atvor va faoliyatini individual xususiyatlarni o'rganish.

Ushbu dasturni Chirchiq shahar 8-maktabning 1-"G" sinf o'quvchilarida sinab ko'rildi. Aytmoqchimanki, hozirgi kunda biz uchun yurtboshimiz tomonidan, universitetimiz tomonidan ko'plab imkoniyatlar yaratilgan. Bizning vazifamiz esa ular yaratgan shart-sharoitlardan to'g'ri va unumli foydalana olishdir. Keling mavzudan chetlashmagan holda shaxsiyatning dinamik tuzilishini K.K.Platonov nazarida ko'rib chiqamiz. Uning nazariyasiga ko'ra shaxsiyat quyidagi tuzilmalarni o'z ichiga oladi. Shaxsiy yo'naltirilganlik. Inson shaxsiyatini o'rganish uning ijtimoiy qarashlarini, fikrlash tarzini, yetakchi motivlarini, axloqiy rivojlanish darajasini aniqlashga, ko'p jihatdan uning xulq-atvori va xatti-harakatlarini bashorat qilish imkonini beradi.

²⁸ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoev 2017 yil 12 iyul kuni Oliy Majlis Qonunchilik palatalari, siyosiy partiyalar hamda O'zbekiston Ekologik harakati vakillari bilan videoselektor yig'ilishidagi ma'ruzasi

Ijtimoiy tajriba. Ushbu tuzilma o‘qitish orqali shaxsiy tajriba asosida olingan bilim, ko‘nikma, qobiliyat, odatlarni birlashtiradi. Biopsixik xususiyatlar. Ushbu biologik jihatdan aniqlangan tuzilma ko‘p jihatdan miyaning fiziologik xususiyatlariga bog‘liq bo‘lgan shaxsning tipologik xususiyatlarini, uning jinsini, yosh xususiyatlarini birlashtiradi.

Bu barcha tuzilmalar bir-biri bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, shaxsiyat kabi murakkab integrativ tushunchani ifodalovchi bir butun sifatida namoyon bo‘ladi. Endi esa shaxsiyatni o‘rganish borasi as qotadigan diagnostik usullarni ko‘rib chiqamiz.

Idrokni diagnostika qilish usullari:

a) idrok hajmi diagnostikasi

b) maqsadi boshlang‘ich maktab yoshidagi bolalarda idrok hajmini diagnostika qilish.

“Absurd” usuli, maqsadi kichik yoshdagi o‘quvchilarning atrofdagi dunyo va dunyoning ba’zi ob’ektlar o‘rtasidagi mantiqiy aloqalar hamda munosabatlar haqidagi elementlar obrazli tasavvurlarini baholash.

Xullas diagnostika usullarini ilm-fan doirasida ko‘rib chiqadigan bo‘lsak bizga bitta ma’ruza yoki bitta maqolaning hajmi kichiklik qiladi. Mana shu diagnostik usullardan kelib chiqib biz yosh bo‘lajak pedagoglar o‘zimizning shaxsiy diagnostik metodlarimizni ishlab chiqishimiz kerak. Bu borada agar biz istasak va intilsak universitetimiz o‘qituvchilar yordam berishadi. Agar harakat qilsak o‘zimiz ishlab chiqqan metodlarni bemalol amaliyotda ham sinay olamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YHATI

1. O‘zbekiston Respublikasi “Normativ-huquqiy hujjatlar to‘g‘risida”gi Qonuni. // [www. google.uz](http://www.google.uz).
2. Ahliddinov R. O‘zbekiston Respublikasida maktab ta’lim tizimini boshqarishning me’yoriy xususiyatlari. – Toshkent, 1997.
3. Djurayev R. Ta’lim menejmenti. – Toshkent, 2006.
4. Jabborova O.M., Umarova Z.A. Boshlang‘ich ta’limda “Tarbiya” fanini o‘qitish metodikasi. – Toshkent, 2022.
5. Jabborova O.M. Boshlang‘ich ta’lim metodikasining yangi nazariy masalalari. – Toshkent, 2022.
6. Jabborova O.M., Umarova Z.A. Boshlang‘ich ta’lim pedagogikasi, innovasiya va integrasiya. – Toshkent, 2021.
7. Karimjonov A., Jabborova O. va boshq. Pedagogik tizimni boshqarishning me’yoriy asoslari. – Toshkent, 2021.
8. Mardonov Sh., Zokirova U. Pedagogika nazariyasi va tarixi. – Toshkent, 2021.

9. Mirqosimov M. Maktab boshqaruvining nazariy va pedagogik asoslari. – Toshkent, 1995.
10. Turgʻunov S. Zamonaviy maktab rahbarlarining funksional vazifalari. – Toshkent, 2005.